

Helsinki 15.8.2022

Valtiovarainministeriö

Asia: Professoriliiton lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseksi vuosina 2024–2030 (VN/1364/2022)

Professoriliitto (myöhemmin liitto) professorikunnan edustajana lausuu luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitukseksi vuosina 2024–2030.

Liitto haluaa kiittää parlamentaarista tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan työryhmää sen arvokkaasta työstä ja ehdotuksesta nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitusta muun muassa säätämällä T&K-rahoituslaki. Esitys parantaa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen ennakoitavuutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen määrää lisättäisiin tasaisesti vuosittain, ja jatkossa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta ja sen seurannasta laadittaisiin pitkäaikainen suunnitelma. Valtion panostukset TKI-toimintaan mahdollistavat kasvua ja hyvinvointia. Huolemme tieteellisen tutkimuksen asemasta, tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen ja TKI-toiminnan resurssoinnista on kuultu. Lisäresursointi parantaa suomalaisten tutkijoiden osallistumista kansainvälisiin ja nopeasti viime aikoina muuttuneisiin kilpailuihin tutkimusrahoitushakuihin ja -yhteistyöhön.

Lausunnon pääkohdat:

- Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tämä tarkoittaa valtion T&K-rahoituksen lisäämistä 1,8 miljardilla eurolla vuosina 2024–2030. Vuosittain valtuuksien ja määrärahojen lisäys olisi noin 260 miljoonaa euroa edellisvuoden tasoon nähden. Panostus tutkimukseen ja innovaatioihin tarjoaa avaimet tulevaan kasvuun ja yhteiskunnan uudistumiseen. Vahva TKI-toiminta on avainasemassa kestävä ja palautumiskykyisen yhteiskunnan rakentamisessa ja vihreän siirtymän toteuttamisessa. Korkeatasoinen ja pitkäjänteinen perustutkimus vahvistaa yhteiskunnan osaamisohjaa, oikeudenmukaisuutta ja kriisinkestävyyttä.
- Lain tasolla säädettäisiin T&K-rahoituksen käyttöä koskevan vaalikautta pidemmän suunnitelman laatimisesta. Suunnitelmassa määriteltäisiin rahoituksen suuntaamisen peruslinjaukset eli esitettäisiin tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Liitto pitää suunnitelmaa pääosin hyvänä. Suunnitelman valmistelussa tulisi hyödyntää akateemista osaamista, eikä sen tulisi olla liian yksityiskohtainen.
- Valtioneuvosto veloitettaisiin seuraamaan julkisten ja yksityisten T&K-menojen euromääräistä kehitystä. Seuranta tehtäisiin Tilastokeskuksen tutkimus- ja kehittämistoiminnan vuositilastojen perusteella. Jos havaittaisiin, että yksityisen sektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat vähemmän kuin kaksi kolmasosaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaismenoista kolmen uusimman vuositilaston keskiarvon mukaan, valtuuksien ja määrärahojen vuosittainen korotus voitaisiin tehdä pienempänä. Liitto pitää seurantaan kannatettavana ja toteaa, että T&K-menojen jälkeensä jääneisyyden vuoksi vuosittain korotuksen pitäisi olla minimi, eikä siitä tule tinkiä, vaikka yksityinen rahoitus putoaisi. Tilastojen niin osoittaessa seurannan tulisi mahdollistaa valtuuksien ja määrärahojen vuosittainen korotus säädettyä suurempana.



PROFESSORILIITTO
PROFESSORSFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

- Tutkimuksen ja opetuksen laatu, kansainvälisesti tunnustettu tieteen ja taiteen korkea taso sekä koulutuksen luoma sivistys ja osaaminen voidaan saavuttaa vain riittävän suurilla investoinneilla tutkimukseen ja koulutukseen. Suomen TKI-rahoitus on jäänyt kilpailijamaistamme jälkeen. Rahoituslaki ja resurssien kohdentaminen yliopistoille, tutkimuslaitoksille, Suomen Akatemialle ja Business Finlandille korjaa tätä jälkeenjääneisyyttä.

Yksityiskohtainen tarkastelu:

Tiede ja sivistys ovat hyvinvoinnin ja kansainvälisen kilpailukyvyyn kulmakivi

Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi perustuvat osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille. Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot 4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteen vuoteen 2030 mennessä sekä hallitusohjelman, tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekartan (TKI-tiekartta) että parlamentaarisen TKI-työryhmän mukaisesti. Julkisen sektorin osuus 4 prosentin T&K-tavoitteesta on kolmannes eli 1,33 %. Julkisen sektorin osuudesta Suomen valtio rahoittaa valtaosan (90 %), joten valtion T&K-rahoituksen tulisi nousta 1,20 prosenttiin BKT:sta. Liitto katsoo, että lakia tulisi täydentää ja T&K-rahoituksen tulisi voida suotuisan kehityksen myötä olla enemmänkin kuin 1,2 prosenttia BKT:sta. Nyt asetetun tavoitetilan (1,2 %) saavuttaminen edellyttää talousarviossa noin 260 miljoonan euron vuosittaista lisäystä tutkimukseen ja kehittämiseen edellisvuoden tasoon nähden.

Liitto muistuttaa, että korkealaatuisen tutkimuksen tulokset ovat yliopistojen opetuksen perusta ja uusien sovellusten mahdollistaja kaikkialla yhteiskunnassa. Tutkimuksen ja opetuksen laatu, kansainvälisesti tunnustettu tieteen ja taiteen korkea taso ja koulutuksella aikaansaatu osaaminen voidaan saavuttaa – ja pitää – vain riittävän suurilla investoinneilla tutkimukseen ja koulutukseen. On myös huomattava, että tieteellisen tutkimuksen ja korkeakouluopetuksen korkein kansainvälinen taso kohoaa jatkuvasti. Investoitaessa vapaaseen tutkimukseen parannetaan tiedeyhteisön edellytyksiä käynnistää nopeasti tutkimus, joka auttaa ymmärtämään muuttuvaa maailmaa ja ajankohtaisia ongelmia paremmin. Se johtaa myös varhaisempiin läpimurtonnovaatioihin, jotka vauhdittavat kestäväää kasvua ja ongelmien ratkaisuja. Pandemia on osoittanut meille kaikille tieteen merkityksen hyvinvoivalle yhteiskunnalle.

Tiedepoliittisia ratkaisumalleja

Suomen TKI-rahoitus on jäänyt kilpailijamaistamme jälkeen. Suomen T&K-menojen BKT-osuus oli 2,8 % vuonna 2019, kun vastaava luku oli Ruotsissa 3,4 % ja Tanskassa 2,96 % (vuonna 2020). Professoriliiton Kevätseminaarissa esitettiin ehdotuksia tiedepoliittisiksi ratkaisumalleiksi (Aula Research 2022). Tiedepoliitikalta vaaditaan pitkänteisyyttä, ja kokonaisvaltainen tiedepoliitikka vaatii hyvää koordinaatiota ja johtamista, jotta valtion resurssoinnit saadaan täysimääräisesti hyödynnettyä ja suunnattua uudelleen muuttuneen maailmanpoliittisen tilanteen mukaan.

Hallinnonalakohtaisen tutkimusrahoituksen (GBARD) osuus on Suomessa varsin suuri. Sen siirtämistä Sveitsin tapaan jaettavaksi ensisijaisesti suoraan yliopistojen perusrahoitukseen tai vaihtoehtoisesti Business Finlandin ja Suomen Akatemian kautta kannattaisi vakavasti harkita. Näin voitaisiin koordinoida T&K-toiminnan tavoitteiden toteuttamista. Rahoituksen käyttöä valvomaan tarvittaisiin parlamentaarinen toimielin. Myös tutkimus- ja innovaationeuvoston roolia tulisi harkita suh-



PROFESSORILIITTO
PROFESSORFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

teessa parlamentaariseen työhön. Yliopistoille ja tutkimuslaitoksille pitää saada tutkimus- ja innovaationeuvostoon vahvempi edustus ottamalla mukaan kansainvälisesti ansioituneita suomalaisia professoreja.

Immateriaalioikeudet osaamisperusteisen kilpailukyvyn vahvistajana


Tekijänoikeudet turvaavat tieteen vapauden ja mahdollistavat innovaatiot ja takaavat Suomen kilpailukyvyn. Tutkijoiden tekijänoikeuksia ei saa kaventaa. Tutkijoita tulee kannustaa hyödyntämään oikeuksiaan innovointiin esimerkiksi tekijänoikeuslakia muuttamalla ja säilyttämällä nykyinen niin sanottu tutkijapaino. Tekijänoikeuksien oivaltavalla käytöllä parannetaan teosten, aineistojen ja oppimateriaalien avointa saatavuutta ja etenkin kaupallista hyödyntämistä. Tutkijoiden oikeus päättää tutkimuksensa julkaisemisesta, julkaisematta jättämisestä ja tulosten hyödyntämisestä avoimesti on laadukkaan, vapaan ja vastuullisen tutkimuksen perusta.

Aloituspaikkojen lisäämiseen erillisrahoitus


TKI-rahoituksen nostamisella tavoitellaan kasvu- ja tuottavuushyötyjä, jotka syntyvät osaavista tekijöistä ja innovaatioista. 50 %:n korkeakoulutustavoite vuoteen 2030 mennessä eli 100.000 uutta korkeakoulututkintoa tulee toteuttaa koulutuksen korkea laatu säilyttäen ja täysimääräisesti resursoiden. Tämä edellyttää satojen miljoonien eurojen lisäresursointia vuositasolla. Ajatus siitä, että yliopistoissa aina vain opetettaisiin enemmän, on ilman lisäopettajia mahdoton. Muussa tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, että henkilöresursseja siirretään tutkimuksesta opetukseen.

Korkeakoulut lisäävät laajapohjaisella yhteistyöllä ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden rekrytointia suomalaisiin korkeakouluihin. Koulutuspoliittisen selonteon mukaan osaajatarpeisiin vastaimiseksi vuosittainen uusien ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvaa nykyisestä kolminkertaiseksi, viiteentoistatuhanteen vuoteen 2030 mennessä. Myös tähän on varattava vastaava rahoitus.

Professoriliitto-Professorsförbundet



Jukka Heikkilä
puheenjohtaja



Tarja Niemelä
toiminnanjohtaja